

๑

อภิธมฺมปิฎกปาลิ
ธมฺมสงฺคณี ติกมาติกา
๑. จิตฺตุปฺปาทกณฺฑ

พระมหาสมปอง มุทิโต

บาลี

หลักสูตรบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก

สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี

๑. **หลักสูตรพระไตรปิฎกเบื้องต้น ๑ เดือน** (เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี)
อบรมให้ความรู้โครงสร้างและหลักธรรมในพระไตรปิฎก
ครบทั้ง ๓ ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

๒. **หลักสูตรบาลีเบื้องต้น ๓ เดือน** (เปิด ๒๐ เม.ย.)
สอนบาลีไวยากรณ์เบื้องต้น ๒ เดือน
สอนแปลพระไตรปิฎกเบื้องต้น ๑ เดือน

๓. **หลักสูตรบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ชั้นนักศึกษา ๓ ปี** (เปิด ๒๐ เม.ย.)
ศึกษาคัมภีร์กัจจายนะ คัมภีร์ปทรูปสิทธิ หรือ คัมภีร์พาลาวตาระ ๒ ปี
แปลพระไตรปิฎก ทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ๑ ปี

๔. **หลักสูตรบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ชั้นอาจารย์ ๒ ปี** (เปิด ๒๐ เม.ย.)
คัมภีร์อภิธานัปปทีปิกา วุตโตทัย และสุโพธาลังการะ ๑ ปี
แปลพระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา และทำปทานุกรมพระไตรปิฎก ๑ ปี

คุณสมบัติผู้จะเข้าศึกษา

๑. ผู้หวังความเจริญงอกงามในพระพุทธศาสนา
๒. ผู้รักการศึกษาและปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก
๓. ผู้มุ่งมั่นบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์เพื่อพุทธบริษัท ๔

ผู้ศึกษาจบหลักสูตรที่ ๓ และ ๔

ได้รับประกาศนียบัตร พระไตรปิฎกภาษาไทย และอรรถกถา พร้อมทั้งตู้ ๑ ชุด

ติดต่อสอบถามและร่วมศึกษาทางออนไลน์

ถ่ายทอดสดทาง Facebook และ youtube บาลีใหญ่และพระไตรปิฎก
สแกน QR Code เข้าเป็นสมาชิกไลน์กลุ่ม พระไตรปิฎกนำทาง

อานิสงส์การเจริญสติปัฏฐาน

เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค
ภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้เป็นหนทางเดียว เป็นไป...

(๑) **สตฺตานํ วิสุทฺธิยา**
เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย

(๒) **โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย**
เพื่อก้าวเลยความเศร้าโศกและคร่ำครวญ

(๓) **ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย**
เพื่อถึงความดับทุกข์กายและทุกข์ใจ

(๔) **ญายสฺส อธิคมาย**
เพื่อบรรลุญายธรรม (คืออริยมรรค)

(๕) **นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย**
เพื่อกระทำให้แจ้งพระนิพพาน

ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา.
หนทางนี้คือ สติปัฏฐาน ๔ ประการ

(ที.มหา. ๑๐/๓๗๓)

คำนำ

หนังสือ “**อภิธรรมปิฎก ธัมมสังคณี ติกมาติกา**” เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรและเป็นคู่มือประกอบการเรียนบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ในสถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม ซึ่งจัดทำขึ้นพร้อมกัน มี ๔ เล่ม คือ เล่มที่ ๑ ฉบับบาลี เล่มที่ ๒ ฉบับแปลโดยโวหารัตถนัย เล่มที่ ๓ ฉบับแปลโดยสัททัตถนัย และเล่มที่ ๔ ฉบับอัฏฐสาลินีอรรถกถา

พระอภิธรรมปิฎก มี ๗ คัมภีร์ หรือ ๗ ปกรณ์ คือ ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก ปัฏฐาน

ธรรมสังคณี เป็นคัมภีร์แรกและเป็นมาติกาของพระอภิธรรมปิฎกที่เหลืออีก ๖ คัมภีร์ ผู้ได้ศึกษาบาลีไวยากรณ์บาลีใหญ่มาแล้ว ได้ฝึกแปลพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก มาบ้างแล้ว จะรู้แนวทางในการศึกษาและค้นคว้าสภาวธรรมซึ่งเป็นหลักสำคัญในความรู้ขั้นปรมัตถธรรมทั้ง ๔ คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ต่อไป

หวังว่า ผู้ศึกษาจะได้รับประโยชน์อันควรแก่อัธยาศัย ได้รู้ข้ออรรถข้อธรรม เพื่อดำรงตนให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา และรักษาพระพุทธศาสนาไว้ในตนได้ดี ย่อมสามารถประพฤติปฏิบัติตามทั้งพระธรรมและพระวินัย ทั้งได้ขวนขวายช่วยกันประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายสืบต่อไป

ขออนุโมทนาในสภาวจิตใจอันประเสริฐสูงส่งของทุกท่าน สาธุ สาธุ สาธุ

พระมหาสมปอง มุทิโต
ผอ.สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
คำนอบน้อมพระพุทธเจ้า	๑
ติกมาติกา ๒๒	๑
๑. กุสลติกะ	๑
๒. เวทนาติกะ	๑
๓. วิปากติกะ	๑
๔. อุปาทินนติก	๒
๕. สังกิลิฏฐติกะ	๒
๖. วิตักกติกะ	๒
๗. ปีติติกะ	๒
๘. ทัสสนติกะ	๒
๙. ทัสสนเหตุติกะ	๓
๑๐. อาจยคามิติกะ	๓
๑๑. เสกขติกะ	๓
๑๒. ปริตตติกะ	๓
๑๓. ปริตตารัมมณติกะ	๔
๑๔. หีนติกะ	๔
๑๕. มิจฉัตตติกะ	๔
๑๖. มัคคารัมมณติกะ	๔
๑๗. อุปปันนติกะ	๔
๑๘. อตีตติกะ	๔
๑๙. อตีตารัมมณติกะ	๕
๒๐. อัชฌัตตติกะ	๕
๒๑. อัชฌัตตารัมมณติกะ	๕
๒๒. สนิทัสสนติกะ	๕

หน้าถัดไป →

กัณฑ์ที่ ๑ จิตตุปปาทกัณฑ์

กามาวจรกุศล ๖
มหากุศลดวงที่ ๑ ..... ๖
บทภาชนีย์ อธิบายสภาวธรรม ๕๖ ..... ๖
ตัวอย่างประโยค ๗
โกฏฐาสวาระ ๑๙
สุญญตวาระ ๓๓
มหากุศลจิตดวงที่ ๒ (สภาวธรรม ๕๖) ๓๗
มหากุศลจิตดวงที่ ๓ (สภาวธรรม ๔๙) ๓๗
มหากุศลจิตดวงที่ ๔ (สภาวธรรม ๕๖) ๓๙
มหากุศลจิตดวงที่ ๕ (สภาวธรรม ๕๕) ๓๙
มหากุศลจิตดวงที่ ๖ (สภาวธรรม ๕๖) ๔๒
มหากุศลจิตดวงที่ ๗ (สภาวธรรม ๔๘) ๔๒
มหากุศลจิตดวงที่ ๘ (สภาวธรรม ๔๘) ๔๔

อภิธมฺมปิฎเก
ธมฺมสงฺคณี ติกมาติกา

(เล่มที่ ๓๔ ข้อ ๑-๒๒)

พุทฺธปณาม

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ติกมาติกา ๒๒

๑. กุสลา ธมฺมา.
อกุสลา ธมฺมา.
อพฺยากตา ธมฺมา.

๒. สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา.
ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา.
อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา.

๓. วิปากา ธมฺมา.
วิปากธมฺมธมฺมา.
เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺมา.

๔. อุปาทิณฺณุปาทานิยา ธมฺมา.
อนุปาทิณฺณุปาทานิยา ธมฺมา.
อนุปาทิณฺณานุปาทานิยา ธมฺมา.

๕. สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิเลสิกา ธมฺมา.
อสงฺกิลิฏฺฐสงฺกิเลสิกา ธมฺมา.
อสงฺกิลิฏฺฐาสงฺกิเลสิกา ธมฺมา.

๖. สวิตกฺกสวิจารา ธมฺมา.
อวิตกฺกวิจารมตฺตา ธมฺมา.
อวิตกฺกาวิจารา ธมฺมา.

๗. ปีติสหคตา ธมฺมา.
สุขสหคตา ธมฺมา.
อุเปกฺขาสหคตา ธมฺมา.

๘. ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา.
ภาวนาย ปหาตพฺพา ธมฺมา.
เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา ธมฺมา.

๙. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา.
ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา.
เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา.

๑๐. อาจยคามิโน ธมฺมา.
อปจยคามิโน ธมฺมา.
เนวาจยคามิโนนาปจยคามิโน ธมฺมา.

๑๑. เสกฺขา ธมฺมา.
อเสกฺขา ธมฺมา.
เนวเสกฺขนาเสกฺขา ธมฺมา.

๑๒. ปริตฺตา ธมฺมา.
มหคฺคตา ธมฺมา.
อปฺปมาณา ธมฺมา.

๑๓. ปริตฺตารมฺมณา ธมฺมา.
มหคฺคตารมฺมณา ธมฺมา.
อปฺปมาณารมฺมณา ธมฺมา.

๑๔. หีนา ธมฺมา.
มชฺฌิมา ธมฺมา.
ปณีตา ธมฺมา.

๑๕. มิจฺฉตฺตนิยตา ธมฺมา.
สมฺมตฺตนิยตา ธมฺมา.
อนิยตา ธมฺมา.

๑๖. **มคฺคารมฺมณา ธมฺมา.**
มคฺคเหตุกา ธมฺมา.
มคฺคาธิปติโน ธมฺมา.

๑๗. **อุปฺปนฺนา ธมฺมา.**
อนุปฺปนฺนา ธมฺมา.
อุปฺปาทิโน ธมฺมา.

๑๘. **อตีตา ธมฺมา.**
อนาคตา ธมฺมา.
ปจฺจุปฺปนฺนา ธมฺมา.

๑๙. **อตีตารมฺมณา ธมฺมา.**
อนาคตารมฺมณา ธมฺมา.
ปจฺจุปฺปนฺนารมฺมณา ธมฺมา.

๒๐. **อชฺฌตฺตา ธมฺมา.**
พหิทฺธา ธมฺมา.
อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธมฺมา.

๒๑. **อชฺฌตฺตารมฺมณา ธมฺมา.**
พหิทฺธารมฺมณา ธมฺมา.
อชฺฌตฺตพหิทฺธารมฺมณา ธมฺมา.

๒๒. **สนิทสฺสนสปฺปฏิฆา ธมฺมา.**
อนิทสฺสนสปฺปฏิฆา ธมฺมา.
อนิทสฺสนาปฺปฏิฆา ธมฺมา.

ติกมาติกา นิฏฺฐิตา.

๑. จิตฺตุปฺปาทกณฺเฑ
กามาวจรกุสลํ
ปฐมจิตฺตํ
ปทภาชนียํ

[๑] (กุสลา ธมฺมา, อกุสลา ธมฺมา, อพฺยากตา ธมฺมา) กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ วา รสารมฺมณํ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ.

ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปีติ โหติ, สุขํ โหติ, จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ, สทฺธินฺทฺริยํ โหติ, วีริยินฺทฺริยํ โหติ, สตินฺทฺริยํ โหติ, สมาธินฺทฺริยํ โหติ, ปญฺญินฺทฺริยํ โหติ, มนินฺทฺริยํ โหติ, โสมนสฺสินฺทฺริยํ โหติ, ชีวิตินฺทฺริยํ โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, สมฺมาสงฺกปฺโป โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาสติ โหติ, สมฺมาสมาธิ โหติ, สทฺธาพลํ โหติ, วีริยพลํ โหติ, สติพลํ โหติ, สมาธิพลํ โหติ, ปญฺญาพลํ โหติ, หิริพลํ โหติ, โอตฺตปฺปพลํ โหติ, อโลโภ โหติ, อโทโส โหติ, อโมโห โหติ, อนภิชฺฌา โหติ, อพฺยาปาโท โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, หิริ โหติ, โอตฺตปฺปํ โหติ, กายปสฺสทฺธิ โหติ, จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ, กายลหุตา โหติ, จิตฺตลหุตา โหติ, กายมุทุตา โหติ, จิตฺตมุทุตา โหติ, กายกมฺมญฺญตา โหติ, จิตฺตกมฺมญฺญตา โหติ, กายปาคุญฺญตา โหติ, จิตฺตปาคุญฺญตา โหติ, กายุชุกตา โหติ, จิตฺตุชุกตา โหติ, สติ โหติ, สมฺปชญฺญํ โหติ, สมโถ โหติ, วิปสฺสนา โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ,

เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

[๒] กตโม ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ผสฺโส ผุสนา สมฺผุสนา สมฺผุสิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ.

[๓] กตมา ตสฺมึ สมเย เวทนา โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย ตชฺชา-มโนวิญฺญาณธาตุสมฺผสฺสชํ เจตสิกํ สาตํ เจตสิกํ สุขํ เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา, อยํ ตสฺมึ สมเย เวทนา โหติ.

[๔] กตมา ตสฺมึ สมเย สญฺญา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ตชฺชา-มโนวิญฺญาณธาตุสมฺผสฺสชา สญฺญา สญฺชานนา สญฺชานิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย สญฺญา โหติ.

[๕] กตมา ตสฺมึ สมเย เจตนา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุสมฺผสฺสชา เจตนา สญฺเจตนา เจตยิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย เจตนา โหติ.

[๖] กตมํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อิทํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ.

[๗] กตโม ตสฺมึ สมเย วิตกฺโก โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ตกฺโก วิตกฺโก สงฺกปฺโป อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา สมฺมาสงฺกปฺโป, อยํ ตสฺมึ สมเย วิตกฺโก โหติ.

[๘] กตโม ตสฺมึ สมเย วิจาโร โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย จาโร วิจาโร อนุวิจาโร อุปวิจาโร จิตฺตสฺส อนุสนฺธานตา อนุเปกฺขนตา, อยํ ตสฺมึ สมเย วิจาโร โหติ.

[๙] กตมา ตสฺมึ สมเย ปีติ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปีติ ปาโมชฺชํ อาโมทนา ปโมทนา หาโส ปหาโส วิตฺติ โอทคฺยํ อตฺตมนตา จิตฺตสฺส, อยํ ตสฺมึ สมเย ปีติ โหติ.

[๑๐] กตมํ ตสฺมึ สมเย สุขํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย เจตสิกํ สาตํ เจตสิกํ สุขํ เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา

สาตา สุขา เวทนา, อิทํ ตสฺมึ สมเย สุขํ โหติ.

[๑๑] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส ฐิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏ-มานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยํ สมาธิพลํ สมฺมาสมาธิ, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ.

[๑๒] กตมํ ตสฺมึ สมเย สทฺธินฺทฺริยํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สทฺธา สทฺทหนา โอกปฺปนา อภิปฺปสาโท สทฺธา สทฺธินฺทฺริยํ สทฺธาพลํ, อิทํ ตสฺมึ สมเย สทฺธินฺทฺริยํ โหติ.

[๑๓] กตมํ ตสฺมึ สมเย วีริยินฺทฺริยํ โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย เจตสิโก วีริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรกฺกโม อุยฺยาโม วายาโม อุสฺสาโห อุสฺโสฬฺหี ถาโม ธิติ อสิถิลปรกฺกมตา อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา อนิกฺขิตฺตธุรตา ธุรสมฺปคฺคาโห วีริยํ วีริยินฺทฺริยํ วีริยพลํ สมฺมาวายาโม, อิทํ ตสฺมึ สมเย วีริยินฺทฺริยํ โหติ.

[๑๔] กตมํ ตสฺมึ สมเย สตินฺทฺริยํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ สรณตา ธารณตา อปิลาปนตา อสมฺมุสฺสนตา สติ สตินฺทฺริยํ สติพลํ สมฺมาสติ, อิทํ ตสฺมึ สมเย สตินฺทฺริยํ โหติ.

[๑๕] กตมํ ตสฺมึ สมเย สมาธินฺทฺริยํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส ฐิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยํ สมาธิพลํ สมฺมาสมาธิ, อิทํ ตสฺมึ สมเย สมาธินฺทฺริยํ โหติ.

[๑๖] กตมํ ตสฺมึ สมเย ปญฺญินฺทฺริยํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจํ โกสลฺลํ เนปุญฺญํ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญํ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตฺถํ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อิทํ ตสฺมึ สมเย ปญฺญินฺทฺริยํ โหติ.

[๑๗] กตมำ ตสฺมึ สมเย มนินฺทฺริยำ โหติ ? ยำ ตสฺมึ สมเย จิตฺตำ มโน มานสำ หทยำ ปณฺฑรำ มโน มนายตนำ มนินฺทฺริยำ วิญฺญาณำ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อิทำ ตสฺมึ สมเย มนินฺทฺริยำ โหติ.

[๑๘] กตมำ ตสฺมึ สมเย โสมนสฺสินฺทฺริยำ โหติ ? ยำ ตสฺมึ สมเย เจตสิกำ สาตำ เจตสิกำ สุขำ เจโตสมฺผสฺสชำ สาตำ สุขำ เวทยิตำ เจโต-สมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา, อิทำ ตสฺมึ สมเย โสมนสฺสินฺทฺริยำ โหติ.

[๑๙] กตมำ ตสฺมึ สมเย ชีวิตินฺทฺริยำ โหติ ? โย เตสำ อรูปีนำ ธมฺมานำ อายุ จิติ ยปนา ยาปนา อิริยนา วตฺตนา ปาลนา ชีวิตำ ชีวิตินฺทฺริยำ, อิทำ ตสฺมึ สมเย ชีวิตินฺทฺริยำ โหติ.

[๒๐[กตมา ตสฺมึ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจำ โกสลฺลำ เนปุญฺญำ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญำ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยำ ปญฺญาพลำ ปญฺญาสตฺถำ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนำ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อยำ ตสฺมึ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ.

[๒๑] กตโม ตสฺมึ สมเย สมฺมาสงฺกปฺโป โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ตกฺโก วิตกฺโก สงฺกปฺโป อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา สมฺมาสงฺกปฺโป, อยำ ตสฺมึ สมเย สมฺมาสงฺกปฺโป โหติ.

[๒๒] กตโม ตสฺมึ สมเย สมฺมาวายาโม โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย เจตสิโก วีริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรกฺกโม อุยฺยาโม วายาโม อุสฺสาโห อุสฺโสฬฺหี ถาโม ธิติ อสิถิลปรกฺกมตา อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา อนิกฺขิตฺตธุรตา ธุรสมฺปคฺคาโห วีริยำ วีริยินฺทฺริยำ วีริยพลำ สมฺมาวายาโม, อยำ ตสฺมึ สมเย สมฺมาวายาโม โหติ.

[๒๓] กตมา ตสฺมึ สมเย สมฺมาสติ โหติ ? ยา ตสฺมึ

สมเย สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ สรณตา ธารณตา อปิลาปนตา อสมฺมุสฺสนตา สติ สตินฺทฺริยํ สติพลํ สมฺมาสติ, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาสติ โหติ.

[๒๔] กตโม ตสฺมึ สมเย สมฺมาสมาธิ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส จิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยํ สมาธิพลํ สมฺมาสมาธิ, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาสมาธิ โหติ.

[๒๕] กตมํ ตสฺมึ สมเย สทฺธาพลํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สทฺธา สทฺทหนา โอกปฺปนา อภิปฺปสาโท สทฺธา สทฺธินฺทฺริยํ สทฺธาพลํ, อิทํ ตสฺมึ สมเย สทฺธาพลํ โหติ.

[๒๖] กตมํ ตสฺมึ สมเย วีริยพลํ โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย เจตสิโก วีริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรกฺกโม อุยฺยาโม วายาโม อุสฺสาโห อุสฺโสฬฺหี ถาโม ธิติ อสิถิลปรกฺกมตา อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา อนิกฺขิตฺตธุรตา ธุรสมฺปคฺคาโห วีริยํ วีริยินฺทฺริยํ วีริยพลํ สมฺมาวายาโม, อิทํ ตสฺมึ สมเย วีริยพลํ โหติ.

[๒๗] กตมํ ตสฺมึ สมเย สติพลํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ สรณตา ธารณตา อปิลาปนตา อสมฺมุสฺสนตา สติ สตินฺทฺริยํ สติพลํ สมฺมาสติ, อิทํ ตสฺมึ สมเย สติพลํ โหติ.

[๒๘] กตมํ ตสฺมึ สมเย สมาธิพลํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส จิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยํ สมาธิพลํ สมฺมาสมาธิ, อิทํ ตสฺมึ สมเย สมาธิพลํ โหติ.

[๒๙] กตมํ ตสฺมึ สมเย ปญฺญาพลํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจํ โกสลฺลํ เนปุญฺญํ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญํ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตฺถํ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส

ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อิทํ ตสฺมึ สมเย ปญฺญาพลํ โหติ.

[๓๐] กตมํ ตสฺมึ สมเย หิริพลํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย (ปุคฺคเลน) หิรียติ หิริยิตพฺเพน หิรียติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา, อิทํ ตสฺมึ สมเย หิริพลํ โหติ.

[๓๑] กตมํ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปพลํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปติ โอตฺตปฺปิตพฺเพน โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา, อิทํ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปพลํ โหติ.

[๓๒] กตโม ตสฺมึ สมเย อโลโภ โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย อโลโภ อลุพฺภนา อลุพฺภิตตฺตํ อสาราโค อสารชฺชนา อสารชฺชิตตฺตํ อนภิชฺฌา อโลโภ กุสลมูลํ, อยํ ตสฺมึ สมเย อโลโภ โหติ.

[๓๓] กตโม ตสฺมึ สมเย อโทโส โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย อโทโส อทุสฺสนา อทุสฺสิตตฺตํ อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโช อโทโส กุสลมูลํ, อยํ ตสฺมึ สมเย อโทโส โหติ.

[๓๔] กตโม ตสฺมึ สมเย อโมโห โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจํ โกสลฺลํ เนปุญฺญํ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญํ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตฺถํ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ อโมโห กุสลมูลํ, อยํ ตสฺมึ สมเย อโมโห โหติ.

[๓๕] กตมา ตสฺมึ สมเย อนภิชฺฌา โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย อโลโภ อลุพฺภนา อลุพฺภิตตฺตํ อสาราโค อสารชฺชนา อสารชฺชิตตฺตํ อนภิชฺฌา อโลโภ กุสลมูลํ, อยํ ตสฺมึ สมเย อนภิชฺฌา โหติ.

[๓๖] กตโม ตสฺมึ สมเย อพฺยาปาโท โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย อโทโส อทุสฺสนา อทุสฺสิตตฺตํ อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโช อโทโส กุสลมูลํ, อยํ ตสฺมึ สมเย อพฺยาปาโท โหติ.

[๓๗] กตมา ตสฺมึ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจํ โกสลฺลํ เนปุญฺญํ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญํ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตฺถํ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ.

[๓๘] กตมา ตสฺมึ สมเย หิรี โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย หิรียติ หิริยิตพฺเพน หิรียติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา, อยํ ตสฺมึ สมเย หิรี โหติ.

[๓๙] กตมํ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปติ โอตฺตปฺปิตพฺเพน โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา, อิทํ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปํ โหติ.

[๔๐] กตมา ตสฺมึ สมเย กายปสฺสทฺธิ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺธสฺส สญฺญากฺขนฺธสฺส สงฺขารกฺขนฺธสฺส ปสฺสทฺธิ ปฏิปสฺสทฺธิ ปสฺสมฺภนา ปฏิปสฺสมฺภนา ปฏิปสฺสมฺภิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย กายปสฺสทฺธิ โหติ.

[๔๑] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส ปสฺสทฺธิ ปฏิปสฺสทฺธิ ปสฺสมฺภนา ปฏิปสฺสมฺภนา ปฏิปสฺสมฺภิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ.

[๔๒] กตมา ตสฺมึ สมเย กายลหุตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺธสฺส สญฺญากฺขนฺธสฺส สงฺขารกฺขนฺธสฺส ลหุตา ลหุปริณามตา อทนฺธนตา อวิตฺถนตา, อยํ ตสฺมึ สมเย กายลหุตา โหติ.

[๔๓] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตลหุตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส ลหุตา ลหุปริณามตา อทนฺธนตา อวิตฺถนตา, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตลหุตา โหติ.

[๔๔] กตมา ตสฺมึ สมเย กายมุทุตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺธสฺส สญฺญากฺขนฺธสฺส สงฺขารกฺขนฺธสฺส มุทุตา มทฺทวตา อกกฺขฬตา อกถินตา, อยํ ตสฺมึ สมเย กายมุทุตา โหติ.

[๔๕] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตมุทุตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส มุทุตา มทฺทวตา อกกฺขฬตา อกถินตา, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตมุทุตา โหติ.

[๔๖] กตมา ตสฺมึ สมเย กายกมฺมญฺญตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺธสฺส สญฺญากฺขนฺธสฺส สงฺขารกฺขนฺธสฺส กมฺมญฺญตา กมฺมญฺญตฺตํ กมฺมญฺญภาโว, อยํ ตสฺมึ สมเย กายกมฺมญฺญตา โหติ.

[๔๗] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตกมฺมญฺญตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส กมฺมญฺญตา กมฺมญฺญตฺตํ กมฺมญฺญภาโว, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตกมฺมญฺญตา โหติ.

[๔๘] กตมา ตสฺมึ สมเย กายปาคุญฺญตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺธสฺส สญฺญากฺขนฺธสฺส สงฺขารกฺขนฺธสฺส ปคุณตา ปคุณตฺตํ ปคุณภาโว, อยํ ตสฺมึ สมเย กายปาคุญฺญตา โหติ.

[๔๙] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตปาคุญฺญตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส ปคุณตา ปคุณตฺตํ ปคุณภาโว, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตปาคุญฺญตา โหติ.

[๕๐] กตมา ตสฺมึ สมเย กายุชุกตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺธสฺส สญฺญากฺขนฺธสฺส สงฺขารกฺขนฺธสฺส อุชุตา อุชุกตา อชิมฺหตา อวงฺกตา อกุฏิลตา, อยํ ตสฺมึ สมเย กายุชุกตา โหติ.

[๕๑] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตุชุกตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺธสฺส อุชุตา อุชุกตา อชิมฺหตา อวงฺกตา อกุฏิลตา, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตุชุกตา โหติ.

[๕๒] กตมา ตสฺมึ สมเย สติ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ สรณตา ธารณตา อปิลาปนตา อสมฺมุสฺสนตา สติ สตินฺทฺริยํ สติพลํ สมฺมาสติ, อยํ ตสฺมึ สมเย สติ โหติ.

[๕๓] กตมำ ตสฺมึ สมเย สมฺปชญฺญำ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจำ โกสลฺลำ เนปุญฺญำ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญำ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยำ ปญฺญาพลำ ปญฺญาสตฺถำ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญา-โอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนำ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อิทำ ตสฺมึ สมเย สมฺปชญฺญำ โหติ.

[๕๔] กตโม ตสฺมึ สมเย สมโถ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส ฐิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยำ สมาธิพลำ สมฺมาสมาธิ, อยำ ตสฺมึ สมเย สมโถ โหติ.

[๕๕] กตมา ตสฺมึ สมเย วิปสฺสนา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจำ โกสลฺลำ เนปุญฺญำ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญำ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยำ ปญฺญาพลำ ปญฺญาสตฺถำ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนำ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อยำ ตสฺมึ สมเย วิปสฺสนา โหติ.

[๕๖] กตโม ตสฺมึ สมเย ปคฺคาโห โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย เจตสิโก วีริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรกฺกโม อุยฺยาโม วายาโม อุสฺสาโห อุสฺโสฬฺหี ถาโม ธิติ อสิถิลปรกฺกมตา อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา อนิกฺขิตฺตธุรตา ธุรสมฺปคฺคาโห วีริยำ วีริยินฺทฺริยำ วีริยพลำ สมฺมาวายาโม, อยำ ตสฺมึ สมเย ปคฺคาโห โหติ.

[๕๗] กตโม ตสฺมึ สมเย อวิกฺเขโป โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส ฐิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยำ สมาธิพลำ สมฺมาสมาธิ, อยำ ตสฺมึ สมเย อวิกฺเขโป โหติ.

เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

ปทภาชนียํ นิฏฺฐิตํ.

ปฐมภาณวาโร.

โกฏฺฐาสวาโร

[๕๘] ตสฺมึ โข ปน สมเย จตฺตาโร ขนฺธา โหนฺติ, ทฺวายตนานิ โหนฺติ, เทฺว ธาตุโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, อฏฺฐินฺทฺริยานิ โหนฺติ, ปญฺจงฺคิกํ ฌานํ โหติ, ปญฺจงฺคิโก มคฺโค โหติ, สตฺต พลานิ โหนฺติ, ตโย เหตู โหนฺติ, เอโก ผสฺโส โหติ, เอกา เวทนา โหติ, เอกา สญฺญา โหติ, เอกา เจตนา โหติ, เอกํ จิตฺตํ โหติ, เอโก เวทนากฺขนฺโธ โหติ, เอโก สญฺญากฺขนฺโธ โหติ, เอโก สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ, เอโก วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ, เอกํ มนายตนํ โหติ, เอกํ มนินฺทฺริยํ โหติ, เอกา มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ, เอกํ ธมฺมายตนํ โหติ, เอกา ธมฺมธาตุ โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

[๕๙] กตเม ตสฺมึ สมเย จตฺตาโร ขนฺธา โหนฺติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ วิญฺญาณกฺขนฺโธ.

[๖๐] กตโม ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺโธ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย เจตสิกํ สาตํ เจตสิกํ สุขํ เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา, อยํ ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺโธ โหติ.

[๖๑] กตโม ตสฺมึ สมเย สญฺญากฺขนฺโธ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สญฺญา สญฺชานนา สญฺชานิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย สญฺญากฺขนฺโธ โหติ.

[๖๒] กตโม ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ? ผสฺโส เจตนา

วิตกฺโก วิจาโร ปีติ จิตฺตสฺเสกคฺคตา สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ สทฺธาพลํ วีริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ อโลโภ อโทโส อโมโห อนภิชฺฌา อพฺยาปาโท สมฺมาทิฏฺฐิ หิรี โอตฺตปฺปํ กายปสฺสทฺธิ จิตฺตปสฺสทฺธิ กายลหุตา จิตฺตลหุตา กายมุทุตา จิตฺตมุทุตา กายกมฺมญฺญตา จิตฺตกมฺมญฺญตา กายปาคุญฺญตา จิตฺตปาคุญฺญตา กายุชุกตา จิตฺตุชุกตา สติ สมฺปชญฺญํ สมโถ วิปสฺสนา ปคฺคาโห อวิกฺเขโป เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สญฺญากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ, อยํ ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ.

[๖๓] กตโม ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ อยํ ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ.

อิเม ตสฺมึ สมเย จตฺตาโร ขนฺธา โหนฺติ.

[๖๔] กตมานิ ตสฺมึ สมเย ทฺวายตนานิ โหนฺติ ? มนายตนํ ธมฺมายตนํ.

[๖๕] กตมํ ตสฺมึ สมเย มนายตนํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อิทํ ตสฺมึ สมเย มนายตนํ โหติ.

[๖๖] กตมํ ตสฺมึ สมเย ธมฺมายตนํ โหติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ อิทํ ตสฺมึ สมเย ธมฺมายตนํ โหติ.

อิมานิ ตสฺมึ สมเย ทฺวายตนานิ โหนฺติ.

[๖๗] กตมา ตสฺมึ สมเย ทฺเว ธาตุโย โหนฺติ ? มโนวิญฺญาณธาตุ

ธมฺมธาตุ.

[๖๘] กตมา ตสฺมึ สมเย มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อยํ ตสฺมึ สมเย มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ.

[๖๙] กตมา ตสฺมึ สมเย ธมฺมธาตุ โหติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ, อยํ ตสฺมึ สมเย ธมฺมธาตุ โหติ.

อิมา ตสฺมึ สมเย ทฺเว ธาตุโย โหนฺติ.

[๗๐] กตเม ตสฺมึ สมเย ตโย อาหารา โหนฺติ ? ผสฺสาหาโร มโนสญฺเจตนาหาโร วิญฺญาณาหาโร.

[๗๑] กตโม ตสฺมึ สมเย ผสฺสาหาโร โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ผสฺโส ผุสนา สมฺผุสนา สมฺผุสิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย ผสฺสาหาโร โหติ.

[๗๒] กตโม ตสฺมึ สมเย มโนสญฺเจตนาหาโร โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เจตนา สญฺเจตนา เจตยิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย มโนสญฺเจตนาหาโร โหติ.

[๗๓] กตโม ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณาหาโร โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อยํ ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณาหาโร โหติ.

อิเม ตสฺมึ สมเย ตโย อาหารา โหนฺติ.

[๗๔] กตมานิ ตสฺมึ สมเย อฏฺจินฺทฺริยานิ โหนฺติ ? สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ.

[๗๕] กตมํ ตสฺมึ สมเย สทฺธินฺทฺริยํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สทฺธา สทฺทหนา โอกปฺปนา อภิปฺปสาโท สทฺธา สทฺธินฺทฺริยํ สทฺธาพลํ, อิทํ ตสฺมึ สมเย สทฺธินฺทฺริยํ โหติ.

[๗๖] กตมำ ตสฺมึ สมเย วีริยินฺทฺริยำ โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย เจตสิโก วีริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรกฺกโม อุยฺยาโม วายาโม อุสฺสาโห อุสฺโสฬฺหี ถาโม ธิติ อสิถิลปรกฺกมตา อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา อนิกฺขิตฺตธุรตา ธุรสมฺปคฺคาโห วีริยำ วีริยินฺทฺริยำ วีริยพลำ สมฺมาวายาโม, อิทำ ตสฺมึ สมเย วีริยินฺทฺริยำ โหติ.

[๗๗] กตมำ ตสฺมึ สมเย สตินฺทฺริยำ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ สรณตา ธารณตา อปิลาปนตา อสมฺมุสฺสนตา สติ สตินฺทฺริยำ สติพลำ สมฺมาสติ, อิทำ ตสฺมึ สมเย สตินฺทฺริยำ โหติ.

[๗๘] กตมำ ตสฺมึ สมเย สมาธินฺทฺริยำ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส จิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยำ สมาธิพลำ สมฺมาสมาธิ, อิทำ ตสฺมึ สมเย สมาธินฺทฺริยำ โหติ.

[๗๙] กตมำ ตสฺมึ สมเย ปญฺญินฺทฺริยำ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจำ โกสลฺลำ เนปุญฺญำ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญำ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยำ ปญฺญาพลำ ปญฺญาสตฺถำ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนำ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อิทำ ตสฺมึ สมเย ปญฺญินฺทฺริยำ โหติ.

[๘๐] กตมำ ตสฺมึ สมเย มนินฺทฺริยำ โหติ ? ยำ ตสฺมึ สมเย จิตฺตำ มโน มานสำ หทยำ ปณฺฑรำ มโน มนายตนำ มนินฺทฺริยำ วิญฺญาณำ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อิทำ ตสฺมึ สมเย มนินฺทฺริยำ โหติ.

[๘๑] กตมำ ตสฺมึ สมเย โสมนสฺสินฺทฺริยำ โหติ ? ยำ ตสฺมึ สมเย เจตสิกำ สาตำ เจตสิกำ สุขำ เจโตสมฺผสฺสชำ สาตำ สุขำ เวทยิตำ เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา, อิทำ ตสฺมึ สมเย โสมนสฺสินฺทฺริยำ โหติ.

[๘๒] กตมํ ตสฺมึ สมเย ชีวิตินฺทฺริยํ โหติ ? โย เตสํ อรูปีนํ ธมฺมานํ อายุ ฐิติ ยปนา ยาปนา อิริยนา วตฺตนา ปาลนา ชีวิตํ ชีวิตินฺทฺริยํ, อิทํ ตสฺมึ สมเย ชีวิตินฺทฺริยํ โหติ.

อิมานิ ตสฺมึ สมเย อฏฺฐินฺทฺริยานิ โหนฺติ.

[๘๓] กตมํ ตสฺมึ สมเย ปญฺจงฺคิกํ ฌานํ โหติ ? วิตกฺโก วิจาโร ปีติ สุขํ จิตฺตสฺเสกคฺคตา.

[๘๔] กตโม ตสฺมึ สมเย วิตกฺโก โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ตกฺโก วิตกฺโก สงฺกปฺโป อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา สมฺมาสงฺกปฺโป, อยํ ตสฺมึ สมเย วิตกฺโก โหติ.

[๘๕] กตโม ตสฺมึ สมเย วิจาโร โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย จาโร วิจาโร อนุวิจาโร อุปวิจาโร จิตฺตสฺส อนุสนฺธานตา อนุเปกฺขนตา, อยํ ตสฺมึ สมเย วิจาโร โหติ.

[๘๖] กตมา ตสฺมึ สมเย ปีติ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปีติ ปาโมชฺชํ อาโมทนา ปโมทนา หาโส ปหาโส วิตฺติ โอทคฺยํ อตฺตมนตา จิตฺตสฺส, อยํ ตสฺมึ สมเย ปีติ โหติ.

[๘๗] กตมํ ตสฺมึ สมเย สุขํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย เจตสิกํ สาตํ เจตสิกํ สุขํ เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา, อิทํ ตสฺมึ สมเย สุขํ โหติ.

[๘๘] กตมา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส ฐิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏ-มานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยํ สมาธิพลํ สมฺมาสมาธิ, อยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ.

อิทํ ตสฺมึ สมเย ปญฺจงฺคิกํ ฌานํ โหติ.

[๘๙] กตโม ตสฺมึ สมเย ปญฺจงฺคิโก มคฺโค โหติ ? สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ.

[๙๐] กตมา ตสฺมึ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย

ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจํ โกสลฺลํ เนปุญฺญํ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญํ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ ปญฺญาพลํ ปญฺญาสตฺถํ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนํ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ.

[๙๑] กตโม ตสฺมึ สมเย สมฺมาสงฺกปฺโป โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ตกฺโก วิตกฺโก สงฺกปฺโป อปฺปนา พฺยปฺปนา เจตโส อภินิโรปนา สมฺมาสงฺกปฺโป, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาสงฺกปฺโป โหติ.

[๙๒] กตโม ตสฺมึ สมเย สมฺมาวายาโม โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย เจตสิโก วีริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรกฺกโม อุยฺยาโม วายาโม อุสฺสาโห อุสฺโสฬฺหี ถาโม ธิติ อสิถิลปรกฺกมตา อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา อนิกฺขิตฺตธุรตา ธุรสมฺปคฺคาโห วีริยํ วีริยินฺทฺริยํ วีริยพลํ สมฺมาวายาโม, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาวายาโม โหติ.

[๙๓] กตมา ตสฺมึ สมเย สมฺมาสติ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ สรณตา ธารณตา อปิลาปนตา อสมฺมุสฺสนตา สติ สตินฺทฺริยํ สติพลํ สมฺมาสติ, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาสติ โหติ.

[๙๔] กตโม ตสฺมึ สมเย สมฺมาสมาธิ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส จิติ สณฺฐิติ อวฏฺฐิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยํ สมาธิพลํ สมฺมาสมาธิ, อยํ ตสฺมึ สมเย สมฺมาสมาธิ โหติ.

อยํ ตสฺมึ สมเย ปญฺจงฺคิโก มคฺโค โหติ.

[๙๕] กตมานิ ตสฺมึ สมเย สตฺต พลานิ โหนฺติ ? สทฺธาพลํ วีริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ.

[๙๖] กตมํ ตสฺมึ สมเย สทฺธาพลํ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สทฺธา สทฺทหนา โอกปฺปนา อภิปฺปสาโท สทฺธา สทฺธินฺทฺริยํ สทฺธาพลํ,

อิทำ ตสฺมึ สมเย สทฺธาพลำ โหติ.

[๙๗] กตมำ ตสฺมึ สมเย วีริยพลำ โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย เจตสิโก วีริยารมฺโภ นิกฺกโม ปรกฺกโม อุยฺยาโม วายาโม อุสฺสาโห อุสฺโสฬฺหี ถาโม ธิติ อสิถิลปรกฺกมตา อนิกฺขิตฺตฉนฺทตา อนิกฺขิตฺตธุรตา ธุรสมฺปคฺคาโห วีริยำ วีริยินฺทฺริยำ วีริยพลำ สมฺมาวายาโม, อิทำ ตสฺมึ สมเย วีริยพลำ โหติ.

[๙๘] กตมำ ตสฺมึ สมเย สติพลำ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สติ อนุสฺสติ ปฏิสฺสติ สติ สรณตา ธารณตา อปิลาปนตา อสมฺมุสฺสนตา สติ สตินฺทฺริยำ สติพลำ สมฺมาสติ, อิทำ ตสฺมึ สมเย สติพลำ โหติ.

[๙๙] กตมำ ตสฺมึ สมเย สมาธิพลำ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย จิตฺตสฺส จิติ สณฺจิติ อวฏฺจิติ อวิสาหาโร อวิกฺเขโป อวิสาหฏมานสตา สมโถ สมาธินฺทฺริยำ สมาธิพลำ สมฺมาสมาธิ, อิทำ ตสฺมึ สมเย สมาธิพลำ โหติ.

อยำ ตสฺมึ สมเย ปญฺจงฺคิโก มคฺโค โหติ.

[๑๐๐] กตมำ ตสฺมึ สมเย ปญฺญาพลำ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา วิจโย ปวิจโย ธมฺมวิจโย สลฺลกฺขณา อุปลกฺขณา ปจฺจุปลกฺขณา ปณฺฑิจฺจำ โกสลฺลำ เนปุญฺญำ เวภพฺยา จินฺตา อุปปริกฺขา ภูรี เมธา ปริณายิกา วิปสฺสนา สมฺปชญฺญำ ปโตโท ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยำ ปญฺญาพลำ ปญฺญาสตฺถำ ปญฺญาปาสาโท ปญฺญาอาโลโก ปญฺญาโอภาโส ปญฺญาปชฺโชโต ปญฺญารตนำ อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อิทำ ตสฺมึ สมเย ปญฺญาพลำ โหติ.

[๑๐๑] กตมำ ตสฺมึ สมเย หิริพลำ โหติ ? ยำ ตสฺมึ สมเย หิรียติ หิริยิตพฺเพน หิรียติ ปาปกานำ อกุสลานำ ธมฺมานำ สมาปตฺติยา, อิทำ ตสฺมึ สมเย หิริพลำ โหติ.

[๑๐๒] กตมำ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปพลำ โหติ ? ยำ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปติ โอตฺตปฺปิตพฺเพน โอตฺตปฺปติ ปาปกานำ อกุสลานำ ธมฺมานำ สมาปตฺติยา, อิทำ ตสฺมึ สมเย โอตฺตปฺปพลำ โหติ.

อิมานิ ตสฺมึ สมเย สตฺต พลานิ โหนฺติ.

[๑๐๓] กตเม ตสฺมึ สมเย ตโย เหตู โหนฺติ ? อโลโภ อโทโส อโมโห.

[๑๐๔] กตโม ตสฺมึ สมเย อโลโภ โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย อโลโภ อลุพฺภนา อลุพฺภิตตฺตํ อสาราโค อสารชฺชนา อสารชฺชิตตฺตํ อนภิชฺฌา อโลโภ กุสลมูลํ, อยํ ตสฺมึ สมเย อโลโภ โหติ.

[๑๐๕] กตโม ตสฺมึ สมเย อโทโส โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย อโทโส อทุสฺสนา อทุสฺสิตตฺตํ อพฺยาปาโท อพฺยาปชฺโช อโทโส กุสลมูลํ, อยํ ตสฺมึ สมเย อโทโส โหติ.

[๑๐๖] กตโม ตสฺมึ สมเย อโมโห โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย ปญฺญา ปชานนา ...ฯเปฯ... อโมโห ธมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ, อยํ ตสฺมึ สมเย อโมโห โหติ.

อิเม ตสฺมึ สมเย ตโย เหตู โหนฺติ.

[๑๐๗] กตโม ตสฺมึ สมเย เอโก ผสฺโส โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ผสฺโส ผุสนา สมฺผุสนา สมฺผุสิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอโก ผสฺโส โหติ.

[๑๐๘] กตมา ตสฺมึ สมเย เอกา เวทนา โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย เจตสิกํ สาตํ เจตสิกํ สุขํ เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา, อยํ ตสฺมึ สมเย เอกา เวทนา โหติ.

[๑๐๙] กตมา ตสฺมึ สมเย เอกา สญฺญา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สญฺญา สญฺชานนา สญฺชานิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอกา สญฺญา โหติ.

[๑๑๐] กตมา ตสฺมึ สมเย เอกา เจตนา โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย เจตนา สญฺเจตนา เจตยิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอกา เจตนา โหติ.

[๑๑๑] กตมํ ตสฺมึ สมเย เอกํ จิตฺตํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อิทํ ตสฺมึ สมเย เอกํ จิตฺตํ โหติ.

[๑๑๒] กตโม ตสฺมึ สมเย เอโก เวทนากฺขนฺโธ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย เจตสิกํ สาตํ เจตสิกํ สุขํ เจโตสมฺผสฺสชํ สาตํ สุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา สาตา สุขา เวทนา , อยํ ตสฺมึ สมเย เอโก เวทนากฺขนฺโธ โหติ.

[๑๑๓] กตโม ตสฺมึ สมเย เอโก สญฺญากฺขนฺโธ โหติ ? ยา ตสฺมึ สมเย สญฺญา สญฺชานนา สญฺชานิตตฺตํ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอโก สญฺญากฺขนฺโธ โหติ.

[๑๑๔] กตโม ตสฺมึ สมเย เอโก สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ? ผสฺโส เจตนา วิตกฺโก วิจาโร ปีติ จิตฺตสฺเสกคฺคตา สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมา-สงฺกปฺโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ สทฺธาพลํ วีริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ อโลโภ อโทโส อโมโห อนภิชฺฌา อพฺยาปาโท สมฺมาทิฏฺฐิ หิรี โอตฺตปฺปํ กายปสฺสทฺธิ จิตฺตปสฺสทฺธิ กายลหุตา จิตฺตลหุตา กายมุทุตา จิตฺตมุทุตา กาย-กมฺมญฺญตา จิตฺตกมฺมญฺญตา กายปาคุญฺญตา จิตฺตปาคุญฺญตา กายุชุกตา จิตฺตุชุกตา สติ สมฺปชญฺญํ สมโถ วิปสฺสนา ปคฺคาโห อวิกฺเขโป, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สญฺญากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอโก สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ.

[๑๑๕] กตโม ตสฺมึ สมเย เอโก วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอโก วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ.

[๑๑๖] กตมํ ตสฺมึ สมเย เอกํ มนายตนํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อิทํ ตสฺมึ สมเย เอกํ มนายตนํ โหติ.

[๑๑๗] กตมํ ตสฺมึ สมเย เอกํ มนินฺทฺริยํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อิทํ ตสฺมึ สมเย เอกํ มนินฺทฺริยํ โหติ.

[๑๑๘] กตมา ตสฺมึ สมเย เอกา มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ หทยํ ปณฺฑรํ มโน มนายตนํ มนินฺทฺริยํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอกา มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ.

[๑๑๙] กตมํ ตสฺมึ สมเย เอกํ ธมฺมายตนํ โหติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ, อิทํ ตสฺมึ สมเย เอกํ ธมฺมายตนํ โหติ.

[๑๒๐] กตมา ตสฺมึ สมเย เอกา ธมฺมธาตุ โหติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ, อยํ ตสฺมึ สมเย เอกา ธมฺมธาตุ โหติ.

เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

โกฏฺฐาสวาโร นิฏฺฐิโต.

สุญฺญตวาโร

[๑๒๑] ตสฺมึ โข ปน สมเย ธมฺมา โหนฺติ, ขนฺธา โหนฺติ, อายตนานิ โหนฺติ, ธาตุโย โหนฺติ, อาหารา โหนฺติ, อินฺทฺริยานิ โหนฺติ, ฌานํ โหติ, มคฺโค โหติ, พลานิ โหนฺติ, เหตู โหนฺติ, ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, เวทนากฺขนฺโธ โหติ, สญฺญากฺขนฺโธ โหติ, สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ, วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ,

มนายตนํ โหติ, มนินฺทฺริยํ โหติ, มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ, ธมฺมายตนํ โหติ, ธมฺมธาตุ โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

[๑๒๒] กตเม ตสฺมึ สมเย ธมฺมา โหนฺติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ วิญฺญาณกฺขนฺโธ, อิเม ตสฺมึ สมเย ธมฺมา โหนฺติ.

[๑๒๓] กตเม ตสฺมึ สมเย ขนฺธา โหนฺติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ วิญฺญาณกฺขนฺโธ, อิเม ตสฺมึ สมเย ขนฺธา โหนฺติ.

[๑๒๔] กตมานิ ตสฺมึ สมเย อายตนานิ โหนฺติ ? มนายตนํ ธมฺมายตนํ, อิมานิ ตสฺมึ สมเย อายตนานิ โหนฺติ.

[๑๒๕] กตมา ตสฺมึ สมเย ธาตุโย โหนฺติ ? มโนวิญฺญาณธาตุ ธมฺมธาตุ, อิมา ตสฺมึ สมเย ธาตุโย โหนฺติ.

[๑๒๖] กตเม ตสฺมึ สมเย อาหารา โหนฺติ ? ผสฺสาหาโร มโน สญฺเจตนาหาโร วิญฺญาณาหาโร อิเม ตสฺมึ สมเย อาหารา โหนฺติ.

[๑๒๗] กตมานิ ตสฺมึ สมเย อินฺทฺริยานิ โหนฺติ ? สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ, อิมานิ ตสฺมึ สมเย อินฺทฺริยานิ โหนฺติ.

[๑๒๘] กตมํ ตสฺมึ สมเย ฌานํ โหติ ? วิตกฺโก วิจาโร ปีติ สุขํ จิตฺตสฺเสกคฺคตา, อิทํ ตสฺมึ สมเย ฌานํ โหติ.

[๑๒๙] กตโม ตสฺมึ สมเย มคฺโค โหติ ? สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ, อยํ ตสฺมึ สมเย มคฺโค โหติ.

[๑๓๐] กตมานิ ตสฺมึ สมเย พลานิ โหนฺติ ? สทฺธาพลํ วีริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ, อิมานิ ตสฺมึ สมเย พลานิ โหนฺติ.

[๑๓๑] กตเม ตสฺมึ สมเย เหตู โหนฺติ ? อโลโภ อโทโส อโมโห,

อิเม ตสฺมึ สมเย เหตู โหนฺติ.

[๑๓๒] กตโม ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ.

[๑๓๓] กตมา ตสฺมึ สมเย เวทนา โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย เวทนา โหติ.

[๑๓๔] กตมา ตสฺมึ สมเย สญฺญา โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย สญฺญา โหติ.

[๑๓๕] กตมา ตสฺมึ สมเย เจตนา โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย เจตนา โหติ ?

[๑๓๖] กตมํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, ...ฯเปฯ..., อิทํ ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ.

[๑๓๗] กตโม ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺโธ โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย เวทนากฺขนฺโธ โหติ.

[๑๓๘] กตโม ตสฺมึ สมเย สญฺญากฺขนฺโธ โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย สญฺญากฺขนฺโธ โหติ.

[๑๓๙] กตโม ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ.

[๑๔๐] กตโม ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย วิญฺญาณกฺขนฺโธ โหติ.

[๑๔๑] กตมํ ตสฺมึ สมเย มนายตนํ โหติ, ...ฯเปฯ..., อิทํ ตสฺมึ สมเย มนายตนํ โหติ.

[๑๔๒] กตมํ ตสฺมึ สมเย มนินฺทฺริยํ โหติ, ...ฯเปฯ..., อิทํ ตสฺมึ สมเย มนินฺทฺริยํ โหติ.

[๑๔๓] กตมา ตสฺมึ สมเย มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ, ...ฯเปฯ..., อยํ ตสฺมึ สมเย มโนวิญฺญาณธาตุ โหติ.

[๑๔๔] กตมำ ตสฺมึ สมเย ธมฺมายตนำ โหติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ, อิทำ ตสฺมึ สมเย ธมฺมายตนำ โหติ.

[๑๔๕] กตมา ตสฺมึ สมเย ธมฺมธาตุ โหติ ? เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ, อยำ ตสฺมึ สมเย ธมฺมธาตุ โหติ.

เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

สุญฺญตวาโร นิฏฺฐิโต.

ปฐมำ จิตฺตำ นิฏฺฐิตำ.

ทุติยจิตฺตำ

[๑๔๖] กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรำ กุสลำ จิตฺตำ อุปฺปนฺนำ โหติ โสมนสฺสสหคตำ ญาณสมฺปยุตฺตำ สสงฺขาเรน รูปารมฺมณำ วา ...ฯเปฯ... ธมฺมารมฺมณำ วา ยำ ยำ วา ปนารพฺภ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, ...ฯเปฯ..., อวิกฺเขโป โหติ, ...ฯเปฯ..., อิเม ธมฺมา กุสลา.

ทุติยำ จิตฺตำ นิฏฺฐิตำ.

ตติยจิตฺตำ

[๑๔๗] กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรำ กุสลำ จิตฺตำ อุปฺปนฺนำ โหติ โสมนสฺสสหคตำ ญาณวิปฺปยุตฺตำ รูปารมฺมณำ วา สทฺทารมฺมณำ วา คนฺธารมฺมณำ วา รสารมฺมณำ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณำ วา ธมฺมารมฺมณำ วา ยำ ยำ วา ปนารพฺภ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตำ โหติ, วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปีติ โหติ, สุขำ โหติ, จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ, สทฺธินฺทฺริยำ โหติ, วีริยินฺทฺริยำ โหติ, สตินฺทฺริยำ โหติ, สมาธินฺทฺริยำ

โหติ, มนินฺทฺริยํ โหติ, โสมนสฺสินฺทฺริยํ โหติ, ชีวิตินฺทฺริยํ โหติ, สมฺมา-สงฺกปฺโป โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาสติ โหติ, สมฺมาสมาธิ โหติ, สทฺธาพลํ โหติ, วีริยพลํ โหติ, สติพลํ โหติ, สมาธิพลํ โหติ, หิริพลํ โหติ, โอตฺตปฺปพลํ โหติ, อโลโภ โหติ, อโทโส โหติ, อนภิชฺฌา โหติ, อพฺยาปาโท โหติ, หิรี โหติ, โอตฺตปฺปํ โหติ, กายปสฺสทฺธิ โหติ, จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ, กายลหุตา โหติ, จิตฺตลหุตา โหติ, กายมุทุตา โหติ, จิตฺตมุทุตา โหติ, กายกมฺมญฺญตา โหติ, จิตฺตกมฺมญฺญตา โหติ, กายปาคุญฺญตา โหติ, จิตฺตปาคุญฺญตา โหติ, กายุชุกตา โหติ, จิตฺตุชุกตา โหติ, สติ โหติ, สมโถ โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา. ...ฯเปฯ...

ตสฺมึ โข ปน สมเย จตฺตาโร ขนฺธา โหนฺติ, ทฺวายตนานิ โหนฺติ, ทฺเว ธาตุโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, สตฺตินฺทฺริยานิ โหนฺติ, ปญฺจงฺคิกํ ฌานํ โหติ, จตุรงฺคิโก มคฺโค โหติ, ฉ พลานิ โหนฺติ, ทฺเว เหตู โหนฺติ, เอโก ผสฺโส โหติ, ...ฯเปฯ..., เอกํ ธมฺมายตนํ โหติ, เอกา ธมฺมธาตุ โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา, ...ฯเปฯ...

[๑๔๘] กตโม ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ? ผสฺโส เจตนา วิตกฺโก วิจาโร ปีติ จิตฺตสฺเสกคฺคตา สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ สทฺธาพลํ วีริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ อโลโภ อโทโส อนภิชฺฌา อพฺยาปาโท หิรี โอตฺตปฺปํ กายปสฺสทฺธิ จิตฺตปสฺสทฺธิ กายลหุตา จิตฺตลหุตา กายมุทุตา จิตฺตมุทุตา กาย-กมฺมญฺญตา จิตฺตกมฺมญฺญตา กายปาคุญฺญตา จิตฺตปาคุญฺญตา กายุชุกตา จิตฺตุชุกตา สติ สมโถ ปคฺคาโห อวิกฺเขโป, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา ฐเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ

จเปตฺวา สญฺญากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ, อยํ ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ...ฯเปฯ... อิเม ธมฺมา กุสลา.

ตติยํ จิตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

จตุตฺถจิตฺตํ

[๑๔๙] กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสหคตํ ญาณวิปฺปยุตฺตํ สสงฺขาเรน รูปารมฺมณํ วา ...ฯเปฯ... ธมฺมารมฺมณํ วา ยํ ยํ วา ปนารพฺภ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ ...ฯเปฯ... อวิกฺเขโป โหติ ...ฯเปฯ... อิเม ธมฺมา กุสลา.

จตุตฺถํ จิตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ปญฺจมจิตฺตํ

[๑๕๐] กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ วา รสารมฺมณํ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ, สทฺธินฺทฺริยํ โหติ, วีริยินฺทฺริยํ โหติ, สตินฺทฺริยํ โหติ, สมาธินฺทฺริยํ โหติ, ปญฺญินฺทฺริยํ โหติ, มนินฺทฺริยํ โหต, อุเปกฺขินฺทฺริยํ โหติ, ชีวิตินฺทฺริยํ โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, สมฺมาสงฺกปฺโป โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาสติ โหติ, สมฺมาสมาธิ โหติ, สทฺธาพลํ โหติ, วีริยพลํ โหติ, สติพลํ โหติ, สมาธิพลํ โหติ, ปญฺญาพลํ โหติ, หิริพลํ โหติ, โอตฺตปฺปพลํ โหติ, อโลโภ โหติ, อโทโส โหติ, อโมโห โหติ, อนภิชฺฌา โหติ, อพฺยาปาโท

โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, หิรี โหต, โอตฺตปฺปํ โหติ, กายปสฺสทฺธิ โหติ, จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ, กายลหุตา โหติ, จิตฺตลหุตา โหติ, กายมุทุตา โหติ, จิตฺตมุทุตา โหติ, กายกมฺมญฺญตา โหติ, จิตฺตกมฺมญฺญตา โหติ, กายปาคุญฺญตา โหติ, จิตฺตปาคุญฺญตา โหติ, กายุชุกตา โหติ, จิตฺตุชุกตา โหติ, สติ โหติ, สมฺปชญฺญํ โหติ, สมโถ โหติ, วิปสฺสนา โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา.

[๑๕๑] กตโม ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ ? โย ตสฺมึ สมเย ผสฺโส ผุสนา สํผุสนา สํผุสิตตฺตํ อยํ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ.

[๑๕๒] กตมา ตสฺมึ สมเย เวทนา โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุสมฺผสฺสชํ เจตสิกํ เนว สาตํ นาสาตํ เจโตสมฺผสฺสชํ อทุกฺขมสุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา อทุกฺขมสุขา เวทนา อยํ ตสฺมึ สมเย เวทนา โหติ ...ฯเปฯ...

[๑๕๓] กตมา ตสฺมึ สมเย อุเปกฺขา โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย เจตสิกํ เนว สาตํ นาสาตํ เจโตสมฺผสฺสชํ อทุกฺขมสุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา อทุกฺขมสุขา เวทนา อยํ ตสฺมึ สมเย อุเปกฺขา โหติ ...ฯเปฯ...

[๑๕๔] กตมํ ตสฺมึ สมเย อุเปกฺขินฺทฺริยํ โหติ ? ยํ ตสฺมึ สมเย เจตสิกํ เนว สาตํ นาสาตํ เจโตสมฺผสฺสชํ อทุกฺขมสุขํ เวทยิตํ เจโตสมฺผสฺสชา อทุกฺขมสุขา เวทนา อิทํ ตสฺมึ สมเย อุเปกฺขินฺทฺริยํ โหติ ...ฯเปฯ... เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา อิเม ธมฺมา กุสลา ...ฯเปฯ....

ตสฺมึ โข ปน สมเย จตฺตาโร ขนฺธา โหนฺติ, ทฺวายตนานิ โหนฺติ, ทฺเว ธาตุโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, อฏฺฐินฺทฺริยานิ โหนฺติ, จตุรงฺคิกํ ฌานํ โหติ, ปญฺจงฺคิโก มคฺโค โหติ, สตฺต พลานิ โหนฺติ, ตโย เหตู โหนฺติ, เอโก ผสฺโส โหติ, ...ฯเปฯ... เอกํ ธมฺมายตนํ

โหติ, เอกา ธมฺมธาตุ โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา ...ฯเปฯ...

[๑๕๕] กตโม ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ? ผสฺโส เจตนา วิตกฺโก วิจาโร จิตฺตสฺเสกคฺคตา สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ สทฺธาพลํ วีริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ อโลโภ อโทโส อโมโห อนภิชฺฌา อพฺยาปาโท สมฺมาทิฏฺฐิ หิรี โอตฺตปฺปํ กายปสฺสทฺธิ จิตฺตปสฺสทฺธิ กายลหุตา จิตฺตลหุตา กายมุทุตา จิตฺตมุทุตา กายกมฺมญฺญตา จิตฺตกมฺมญฺญตา กายปาคุญฺญตา จิตฺตปาคุญฺญตา กายุชุกตา จิตฺตุชุกตา สติ สมฺปชญฺญํ สมโถ วิปสฺสนา ปคฺคาโห อวิกฺเขโป.

เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา ฐเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ ฐเปตฺวา สญฺญากฺขนฺธํ ฐเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ อยํ ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ, ...ฯเปฯ..., อิเม ธมฺมา กุสลา.

ปญฺจมํ จิตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

ฉฏฺฐจิตฺตํ

[๑๕๖] กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาเรน รูปารมฺมณํ วา ...ฯเปฯ... ธมฺมารมฺมณํ วา ยํ ยํ วา ปนารพฺภ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ ...ฯเปฯ... อวิกฺเขโป โหติ ...ฯเปฯ... อิเม ธมฺมา กุสลา.

ฉฏฺฐํ จิตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

สตฺตมจิตฺตํ

[๑๕๗] กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาสหคตํ ญาณวิปฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทารมฺมณํ วา คนฺธารมฺมณํ วา รสารมฺมณํ วา โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา ธมฺมารมฺมณํ วา, ยํ ยํ วา ปนารพฺภ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ, วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, อุเปกฺขา โหติ, จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ, สทฺธินฺทฺริยํ โหติ, วีริยินฺทฺริยํ โหติ, สตินฺทฺริยํ โหติ, สมาธินฺทฺริยํ โหติ, มนินฺทฺริยํ โหติ, อุเปกฺขินฺทฺริยํ โหติ, ชีวิตินฺทฺริยํ โหติ, สมฺมาสงฺกปฺโป โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาสติ โหติ, สมฺมาสมาธิ โหติ, สทฺธาพลํ โหติ, วีริยพลํ โหติ, สติพลํ โหติ, สมาธิพลํ โหติ, หิริพลํ โหติ, โอตฺตปฺปพลํ โหติ, อโลโภ โหติ, อโทโส โหติ, อนภิชฺฌา โหติ, อพฺยาปาโท โหติ, หิรี โหติ, โอตฺตปฺปํ โหติ, กายปสฺสทฺธิ โหติ, จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ, กายลหุตา โหติ, จิตฺตลหุตา โหติ, กายมุทุตา โหติ, จิตฺตมุทุตา โหติ, กายกมฺมญฺญตา โหติ, จิตฺตกมฺมญฺญตา โหติ, กายปาคุญฺญตา โหติ, จิตฺตปาคุญฺญตา โหติ, กายุชุกตา โหติ, จิตฺตุชุกตา โหติ, สติ โหติ, สมโถ โหติ, ปคฺคาโห โหติ, อวิกฺเขโป โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา ...ฯเปฯ...

ตสฺมึ โข ปน สมเย จตฺตาโร ขนฺธา โหนฺติ, ทฺวายตนานิ โหนฺติ, ทฺเว ธาตุโย โหนฺติ, ตโย อาหารา โหนฺติ, สตฺตินฺทฺริยานิ โหนฺติ, จตฺตารงฺคิกํ ฌานํ โหติ, จตุรงฺคิโก มคฺโค โหติ, ฉ พลานิ โหนฺติ, เทฺว เหตู โหนฺติ, เอโก ผสฺโส โหติ, ...ฯเปฯ... เอกํ ธมฺมายตนํ โหติ, เอกา ธมฺมธาตุ โหติ, เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา, อิเม ธมฺมา กุสลา ...ฯเปฯ....

[๑๕๘]. กตโม ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ? ผสฺโส เจตนา วิตกฺโก วิจาโร จิตฺตสฺเสกคฺคตา สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ

สมาธินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ สทฺธาพลํ วีริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ อโลโภ อโทโส อนภิชฺฌา อพฺยาปาโท หิรี โอตฺตปฺปํ กายปสฺสทฺธิ จิตฺตปสฺสทฺธิ กายลหุตา จิตฺตลหุตา กายมุทุตา จิตฺตมุทุตา กายกมฺมญฺญตา จิตฺตกมฺมญฺญตา กายปาคุญฺญตา จิตฺตปาคุญฺญตา กายุชุกตา จิตฺตุชุกตา สติ สมโถ ปคฺคาโห อวิกฺเขโป.

เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา จเปตฺวา เวทนากฺขนฺธํ จเปตฺวา สญฺญากฺขนฺธํ จเปตฺวา วิญฺญาณกฺขนฺธํ, อยํ ตสฺมึ สมเย สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ...ฯเปฯ... อิเม ธมฺมา กุสลา.

สตฺตมํ จิตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อฏฺฐมจิตฺตํ

[๑๕๙] กตเม ธมฺมา กุสลา ? ยสฺมึ สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ อุเปกฺขาสหคตํ ญาณวิปฺปยุตฺตํ สสงฺขาเรน รูปารมฺมณํ วา ...ฯเปฯ... ธมฺมารมฺมณํ วา ยํ ยํ วา ปนารพฺภ ตสฺมึ สมเย ผสฺโส โหติ, ...ฯเปฯ... อวิกฺเขโป โหติ, ...ฯเปฯ... อิเม ธมฺมา กุสลา.

อฏฺฐมํ จิตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

อฏฺฐ กามาวจรมหากุสลจิตฺตานิ นิฏฺฐิตานิ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.